

Acta Pilati

„Kristlik Raitsja“ kirjastus on koondanud käesolevasse broshüüri kolm tähtsat kirjutust „Acta Pilati“, „Lus kohtuotsus Jeesuse üle“ ja „Soiatusmärgid taeva peal“, mis ilmusid omal ajal ajakirjas „Kr. Raitsja“. Kuna aga nimetatud numbrid warsti läbi müüdi ja nõudmine nende järele järjest kaswas, siis otsustas kirjastus anda ülalnimetatud artiklid uuesti trükki.

Meie elame ülitähtsal ajal. Suurim sündmus, mille ees maailm seisab, on Jēfanda teine tulemine. Enne Tema tulemist aga peawad pöörduma juudid Kristuse poole ja saama kogutud Palestiinasse. Et nad heal meelel sinna lähetsid ja jätafsid maha oma ärid, pangad ja asutused Ameerikas, Euroopas ja mujal on wähe usutaw. Sellepärast peab ka Sumal saatma neile raskeid tagakuusamisi, nagu omal ajal Egiptuseski, kust nad samuti ei tahtnud lahkuda heaga. Parimaks tunnuseks nende meelemuutusest on kindlasti ka digetsmõistew otsus Kristuse üle.

Et Iisraeli ümberpööramisega on ühenduses ka usklikkude ärawõtmise, siis olgu see broshüür äratusets kõigile, kellel hingeõnnistus on ülem kui maised asjad.

Acta Pilati.

Rohus Jeesuse Kristuse üle ja Tema hukkamõistmine.

Judaea maavalitseja Pontius Pilatuse ametlik
protokoll keiser Tiberiusele Roomas.

Austatud lugejale!

Mina elasin 1856. aastal De Witi linnas, Missouri osariigis. Ühe jäämineku ajal peatus minu korteris mõned päewad keegi härra S. C. Whydemann. Tema oli rahwuselt sakslane ja haritumaid mehi, keda ma ilalgi olen kohanud, kuid seejuures väga armastusväärse ja wastutuleliku iseloomuga. Minu juures wiibimise ajal ta jutustas mulle, et ta olewat elanud wiis aastat Roomas. Suurema osa sellest ajast ta olewat saanud mööda Watikani lossis, kus ta näinud üht 560.000 köitelist raamatukogu, milles olnud mõned käsikirjad kõige wanemate kirjamärkidega kirjutatud. Ta ütles mulle, et ta on näinud seal keiser Tiberiuse akte ja protokolle, millede hulgas asub ka nõndanimetatud „Acta Pilati“, mis endas sisaldab Naatsfareti Jeesuse wangistamise, kohtumõistmise ja hukkamõistmise ametliku protokoll. Ta lühas aga kohe juurde, et sellel pole kuigi suurt tähtsust ristiusu õpetuse kohta. Ta ütles mulle ka, et ta wõib muretseda täpse ära kirja sellest dokumendist. Pärast, kui härra Whydemann lahkus meist, tuli mulle kõik meelde, mis ta oli rääkinud selle protokoll. kohta, ja ma arwasin, et oleks väga huwitaw saada selle ära kirja. Kuigi sellel poleks mingisugust tähtsust käesolewa aja ristiusu õpetusele, ometi oleks ta teatud lõendaw ajalooline dokument. Kuna härra Whydemann oli lahkunud meie linnast juba mõni kuu tagasi, siis ma katsusin leida tema jälgi, nii nagu näitab järgmine kirjawahetus:

De Wit, Caroll Co. W., 22. sept. 1856. a.

Mr. Henry S. C. Whydemann!

New-York City . . .

Austatud härra! Selle järele kui Teie möödu nud kewadel minu majast lahkusite, olen ma alati mõelnud sellele, mis Teie mulle jutustasite Pilatuse aktist, mida Teie lugesite Watikanis, sel ajal kui olite Roomas. Kui Teil pole midagi selle wastu, siis ma tahaksin saada endale selle protokoll. ära kirja, kui ta hind aga mitte liiga kall. is ei ole. Ma palun, olge nii lahke ja astuge mõne oma wana usaldusväärse sõbraga

Noomas ühendusse ja katsuge mulle kuidagi muretseda see äratiri. Pa-
lun, teatage mulle ka jeda, kui palju maksab see tüli, mis ma walmistan
Teile oma palwega. Ma oleksin Teile palju tänu wõlgu ja tasun hea-
meelega Teie waewa ja wäljaminekut.

Lugupidamisega Teie alandlik

W. D. Mahan.

Mr. W. D. Mahanile.

Austatud härra! Teie kiri härra Whydemannile saabus. Ma pean
Teile aga kahjuts teatama, et härra W. on reisinud tagasi Saksamaale.
Teie kiri saadeti temale järele.

Austusega Teie alandlik

C. C. Bantberger.

Rev. W. D. Mahanile.

2. märts 1857. a.

Lugupeetud härra! Ma mälestan alati kõige paremate tunnetega
Teie külalistelaskust, millega Teie mind wastu wõtsite minu Ameerikas
oleku ajal. Olge kindel selle peale, et kõik walmistab mulle kõsist rõõmu,
mis ma iganes wõin teha Teie heaks. Ma olen kirjutanud paater Fre-
linhuseni, kes on kõrgesti haritud munk ja praegu Waitkani ülem raa-
matukoguhoidja. Ma pöördusin Teie palwega tema poole enda nimel, sest
ma kardan, et nad ei ole nõus awalbama niisugust dokumenti laiale rah-
wahulgale! Kohe, kui ta wastab, ma kirjutan Teile uuesti.

Teie alandlik S. C. Whydemann.

Rev. W. D. Mahanile. De Wit, Mo.

27. now. 1857. a.

Austatud härra! Paater Frelinhusen on minu kirjalikule palwele
wastu tulnud ja lubab walmistada täpse äratirja sellest dokumendist, mida
Teie soovite. Ta teatab, et kiri on väga õrn ja ladinakeelne, nagu ma
Teile juba ütlesin, ja ka pergament olewat nii wana ja määrdunud, et
ta on sunnitud ümberkirjutamisel tarwitama sagedasti suurestegewat
klaasi. Ta wõib walmistada ainult ladinakeelse äratirja, sest ta ei oska
sugugi inglise keelt. Ta nõuab omale töötasuks 62,44 dollarit. Kui Teie
selle summaga nõus olete, siis ma saadan dokumendi oma kälimehele
C. C. Bantbergerile, kes selle tõlgib wäitefe tasu eest inglise keelde.

Suurima lugupidamisega Teie

S. C. Whydemann.

Mr. S. C. Whydemannile. Chillicothe,

8. weebr. 1858. a.

Lugupeetud härra! Suurim tänu Teie headuse ja wastutulelikkuse
eest. Teie wõite olla julge, et niipea kui saawutan tagajärgi, ma kohe
tasun ära Teie waewa. Siia juurde ma lisan 62,44 dollarilise maksutähe
New-Yorgi wälismaa wahetuspangale. Laske teha puhas töö ja paluge
paater Frelinhusenil, et ta walmistaks algupärandist täiesti usalduswäärse
äratirja. Saatke siis see tõlkimiseks härra C. C. Bantbergerile ja mina
ise tasun talle tema töö. Tal on juba minu aadress.

Teie alandlik W. D. Mahan.

Rev. W. D. Mahanile. 14. juun. 1858. a.

Austatud härra! Teatan sellega, et olen saanud kätte 62,44 dollarit. Soowin edu Teie ettevõttele.

Teie alandlik H. C. Whydemann.

Härra H. C. Whydemannile. Room, 1859. a.

Austatud härra! Saadan Teile siinjuures ära kirja dokumendist, mis asub Watikanis. Kinnitan, et see on täiesti usaldusväärne ja täpne ära kiri.

Teie paater Frelinhusen.

Rev. W. D. Mahanile. New-York,

26. apr. 1859. a.

Sugupeetud härra! Sain H. C. Whydemannilt käskkirja, mida ta palub tõlkida inglise keelde. Minu töötasu on 10 dollarit. Jään ootama Teie wastust.

C. C. Bantberger.

Selle järele ma jain käskkirja oma kätte.

W. D. Mahan.

Judaea maawalitseja Pontius Pilatuse kiri keiser Tiberiusele Rooma linna.

Rõige suuremeelsemale walitsejale terwitus!

Wiimaste päewade sündmused minu prowintsis kannawad fääraast laadi, et ma pean tarwilikuks jutustada neist üksikasjaliselt. Ma ei imesta sugugi, kui need sündmused muudawad aja-jooksul hoopis teiseks meie rahwa saatuse. Paistab, nagu ei oleks jumalad wiimasel ajal meie wastu enam endist wiisi armulikud. Ma olen sagedasti peaaegu walmis ütlemä: „Ära neetud olgu see päew, mil ma hakkasin maawalitsejaks Walerius Flacuse asemel.“

Jeruusalemma jõudes ma walmistasin rikkaliku pidusöögi ja kutsusin sellest osa wõtma ülempreestri, tema saatkonna ja teisi suursuguseid juute. Määratud tunnil aga ei ilmunud ükski kutsutuid. See oli minu au ja wäärtuse alandamine. Mõni päew hiljem ülempreester arwas heaks mind külastada. Tema ülalpidamine oli pidulikult tõsine, kuid pilkaw. Ta teatas, et temale ja tema rahwale on usulistel põhjustel keelatud istuda ühes lauas roomlasega. Ma pidasin tarwilikuks tema wabandust wastu wõtta, kuid sellest filmapilguist selgus mulle tõsiselt, et wõidetud on wõitjate leppimatud waenlased.

Mulle paistab, et kõikidest wõidetud linnadest on Jeruusalemma walitseda kõige raskem. Rahwas oli nii rahutu, et ma iga filmapilt kartsin awaliku mäsu puhkemist. Korratuste mahasurumiseks oli mul ainult käputäis wanu sõdureid. Ma

palusin omale toetust Süüria maavalitsejalt, kuid tema vastas, et tal endalgi olewat liiga vähe sõjawäge oma prowintsi korralikuks kaitsmiseks. Meie keisririigi alaline suurenemine ja meie kustutamatu janu uute maade vallutamise järele, ilma et seejuures oleks võimalik võidetud maa-alasid korralikult kaitsa, tähendab minu arvates meie suursuguse walitsuse nõrgenemist ja langemist.

Igasuguste kuulujuttude seas, mis ulatusid minu kõrwa, äratas eriti üks minu suuremat tähelepanu. Mulle jutustati, et Kaalileamaale on ilmunud keegi noormees, kes suurepärase kõneanniga jutlustab uut usuõpetust ja ütleb, et tema olewat Jumalast saadetud. Alguses ma olin rahutu, sest kartsin, et tema jutlused ärritawad rahwa üles roomlaste wastu, kuid warsti see kartus kadus, sest Jeesus Naatsaretist kõneles roomlastest peaaegu sõbralikumalt kui juutidest.

Ühel päewal ma läksin Siiloo platsist mööda ja nägin seal suurt rahwamurdu. Ma märkasin ühe grupi hulgas noormeest, kes toetudes puu najale kõneles rahulikult ja siidamlikult ümberseiswale rahwahulgale. Mulle öeldi, et see ongi Jeesus Naatsaretist. Ma aimasin seda juba ifegi, sest nii filmatorkaw oli lahkumisel tema ning pealktuulajate wälimuse ja ülalpidamise wahel. Kullakarwalised loffis juuksed andsid temale taewaliku lmutuse wäljanägemise. Ta paistis olewat umbes 30 aastane a ma pole näinud enam iialgi nii rahulikult rõõmsaid näojooni. Milline määratu wahel tema ja mustade habemetega pruuninahaliste pealktuulajate wahel! Ma ei soowinud teda segada oma juuresolekuga ja läksin edasi, kuid andsin oma sekretärile käsu, et ta astuks rahwa hulka ja kuulaks, mis ta räägib.

Minu sekretäri hüüetakse Mauliusseks. Tema wanaisa oli wandeseltslaste peamees, kes omal ajal seisis laagris (Struurias*) ja ootas Catilinat**). Maulius, kui kauaaegne Juudamaa elanik, mõistab hästi heebrea keelt. Tema on minu kõige usalduswäärssem ametnik. Oma lossi astudes ma kohtasin Mauliust ja ta kordas mulle kõne, mille Jeesus oli pidanud Siiloo tiigi juures. Ma ei ole iialgi lugenud midagi säärast meie mõttetarkade töödest, mida wõiks wõrrelda Jeesuse õpetuse põhimõtetega. Üks lugematutest Jeruusalemma mäsumeelsetest juutidest küsinud

*) Struuria oli maakond wanaš Itaalias.

**) Lucius Sergius Catilina elas 108—62 aastani e. Kr. Ta oli oma aja kõlwatum inimene ja korraldas mitu wandeseltsi Rooma seadusliku walitsuse kukutamiseks. Tema wastaseks oli kuulus kõne- ja riigimees M. Tullius Cicero.

temalt, kas juudid on oma seaduse järele õigustatud maksma maksu keisrile. Jeesus wastanud temale: „Anna keisrile, mis keisri kohus ja Jumalale, mis Jumala kohus.“ Ma jätsin Natsareenlasele sellepärast nii suure tegewuswabaduse, et tema kõned sisaldasid palju sügawat tarkust. Mina oleksin wõinud teda ju wangistada ja Pontusesse wälja saata, kuid see oleks olnud wägiwald õigluse wastu, mida roomlased ikka on austanud.

See mees ei olnud mässaja ega äsfitaja. Ma olin tema wastu heatahtlik ja kaitsesin teda wõib olla ilma tema enda teadmata. Semal oli wabadus tegutseda, rääkida, koosolekuid pidada, rahwa seas õpilasi walida, ilma et walituswõimud oleksid teda seejuures kuidagi takistanud. „Kui kord juhtub,“ ütlesin mina, „et Jeesuse ust wõidab meie isade usu, millise õnnetuse eest meid jumalad muidugi hoidku, siis on selle põhjuseks olnud Nooma riigi salliw meelsus, mis kaitses selle uue usu warajast algust, kuna mina, armetu olewus, olen ainult nõrk töörüist Selle käes, keda juudid nimetawad Jumalaks ja meie Saatuseks.“ Aga see tingimusteta wabadus, mida Jeesus kasutas, ärritas hirmsasti juute, kuigi mitte waeseid, waid rikkaid ja wägewaid, kellede wastu Jeesus alati waljult üles astus.

Ma ei piiranud poliitilistel põhjustel Natsareenlase wabadust. „Kirjatundjad ja wariseerid,“ ütles ta juutidele, „teie wihasemate madude sugu, teie sarnanete lubjatud haudadele.“ Seinekord ta pilkas neid, istudes ohwiraha firstu juures ja waadeldes annetajaid. Ta ütles, et Iesknaise wäike and on Jumala filmis palju rohkem wäärt kui rikka ohwer tema liiast warandusest.

Minu kohtule esitati juutide poolt iga päew uusi auhaawamise kaebusi Jeesuse wastu. Mulle teatati, et teda ootab warem wõi hiljem suur õnnetus, sest juba waremgi on Jeruusalemmas wisatud kiwidega surnuks neid, kes nimetasid end prohwetiteks. Ka maawalitseja peale ähwardasid juudid kaewata keisrile, kui ta mitte ei jäta järele Jeesuse õiglast toetamist. Sellele waatamata senat tunnustas minu teguwiiisi õigeks ja mulle lubati saata abiwägesid pärast Persia sõja lõppu.

Minu kaitsewägi oli liiga nõrk selleks, et suruda maha mässu, sellepärast ma otsustasin wõtta aegsasti tarwitusele abinõud, milledest wõis loota, et nad hoiawad linnas rahu alal ilma walituswõimu nõrkust wõi häbistawat järeleandmist il-

mutamata. Ma palusin Jeesust kirja teel, et ta tuleks ja kõneleks minuga walitsushoones. — Tema tuli.

Minu soontes woolab hispaanlaste ja roomlaste wering sellepärast ma ei ole harjunud tundma lapsikut hirmu ja nõrgestawat meeleliigutust. Aga kui Matsareenlane tuli — ma jalutasin sel ajal just oma kohtumajas — siis tundus mulle, nagu oleks raudne käsi minu jalad needinud marmorpõrandale. Kõik minu ihuliikmed wärisesid nagu süüdimõistetud kurjategijal, kuna tema seisis seal rahulikult ja waitfeli nagu süütuse kehastus. Jeesus tuli mulle ligemale ja kuningliku liigutusega ta näis andwat mulle märku, et ta on siin.

Ma waatlesin tükk aega imestusega ja auartusega selle mehe ebaharilikult ilusat kaju. See oli pilt, mida pole näinud ükski meie kunstnikkudest, kes annawad nähtawa kaju jumalatele ja kangelastele.

„Jeesus,“ ütlesin ma lõpuks ja minu keel kogeles, „ma olen sulle andnud wiimase kolme aasta jooksul piiramata kõnewabaduse ja ei kahjatsi seda mitte. Sina kõneled nagu mõtte-tark. Ma ei tea, kas sa oled lugenud Sokratest ja Platot. Aga niipalju ma tean, et sinu kõnedes walitseb säärane kuninglik lihtsus, mis tõstab sind palju kõrgemale neist mõttetarkadest. Reisrile on sinust teatatud ja mina, tema wäike teener sellel maal, olen õnnelik, et wõin sulle kindlustada seda wabadust, mida sina oled wäärt. Siiski ma ei tohi sinu eest warjata, et sulle on tekkinud sinu kõnede pärast wägeward ja leppimatud waenlased. Selles nähtes ei ole midagi uut ega ebaharilikku. Ka Sokratesel olid oma waenlased ja ta langes nende wiha ohwrina. Sinu waenlased aga wihtawad sind tema omadest kaks korda rohkem, sest sa räägid otse isiklikult nende igaihe tegude wastu. Ka minu peale on nad wihased, et ma luban sinule nii suure tegewuswabaduse. Nemad süüdistawad mind, et mina seiswat sinuga salajasest ühenduses, et niiviisi rööwida juutidelt ka nende wiimased wäikesed kodanlikud õigused, mis roomlased neile weel on järele jätnud. Minu palwe — ma ei ütlen mitte „minu käsi“ — on, et sa oleksid tulewikus ettewaatlikum ja ei ärritaks enam mitte nii karmilt oma waenlaste uhkust. Nad wõiwad tumeda rahwamasst sinu wastu üles kihutada ja sunnivad mind kohtumõistjana tegema sinu kohta halastamatu otsuse.“

Matsareenlane wastas mulle rahulikult: „Maa würst, sinu sõnades ei ole tõsist tarkust. Ütle mägestikuoja: — Jää waitfeli seisma oma mägiselle kodumaale, et sa ei kisuks juurtega wälja orgude puid! — Mägestikuoja wastab sulle, et ta peab

tegema Looja seaduse järele. Jumal üffinda teab, kuhu tormab mägestikuoja. Tõesti, ma ütlen sulle, enne kui õitseb saaroni roos, peab õige veri olema juba walatud."

"Sinu werd ei pea mitte walatama," wastasin mina liigutatult. "Sina oled oma tarkuse pärast minu meelest palju kallim kui kõik mäsfuufsed ja uhked warifeerid, kes roomlaste poolt neile jäetud wabadust kurjasti tarwitawad, keisri wastu wandeseltse asutawad ja meie headust nende rahwa wastu kui hirmuwalitsust kirjeldawad. Matud kelmid ei pane seda tähele, et Tiiberi hunt mõnikord tõmbab endale ümber lamba naha. Mina kaitsen sind nende wastu! Minu kohtukoda on sinule hädaohu korral alati awatud. See on pühitsetud paik, kuhu sinu waenlased ei julge tulla."

Jeesus raputas muretult pead ja ütles meeldiwa jumaliku naeratusega: "Kui see päew tuleb, siis ei ole Inimese Pojal ühtki kohta ei maa peal ega maa all. Õiglase inimese warjupaik on ainult seal üleweel," ja ta tõstis käetaewa poole. "Kõik, mis on kirjutatud prohwetite raamatutesse, peab minema täide."

"Noormees," ütlesin mina pehmelt, "sina sunnid mind, et ma pean esitama oma palwe sinule käsul kujul. Ma olen wastutaw rahu eest selles prowintsis, mis on usaldatud minu hoole alla. Sa pead olema mõõdukam oma kõnedes. Üra astu üle minu käsust, mida sa tunned. Dnn kaitsku sind alati. Ela hästi!"

"Maa Würst," wastas Jeesus, "mina ei ole tulnud tooma maailmale sõda, waid rahu, armastust ja head käekäiku. Ma olen sündinud selfamal päewal, mil Caesar Augustus andis rahu Rooma maailmale. Tagakiusamine ei tule mitte sinust, waid ma ootan seda teiselt poolt, ja kui see tund tuleb, siis ma kannatan kõik sõnatuulelikult, sest see on Isa tahtmine, kes mind on läkitanud. Soia sellepärast tagasi oma maailmalik tarkus. Sinu wõimuses ei seisfa wangistada ohwrit äralunastamise templi läwe ees."

Seda õeldes ta kadus nagu helkiw wari kohtukoja eesriiete tahta.

Warsti pärast seda Jeesuse waenlased pöördusid toetuspalwega Herodese poole, et tema neid oma wõimuga aitaks maksta kätte Matsfarenlastele. Kui Herodes oleks wõinud teotseda wabalt oma tahtmise järele, siis ta oleks lastnud Jeesuse otsekohe hukata. Uga olles uhke oma kuninglikule nimele, ta ei julgenud astuda ühtki sammu, mis oleks wõinud kuidagi wähen-dada senati lugupidamist tema isiku wastu.

Uhel päewal Herodes tuli minu lossi. Ulguses meie kõne-

lesime mitmesugustest tühistest asjadest, kuid pärast meie jutt pöördus Seesusele. Herodes küsis minult, mis ma dieti mõtlen sellest rahutust Natšareenlastest.

Minu wastasin, et Jeesus on minu arwates üks suuremaid prohweteid, kes tõusewad üles suurte rahwaste hulgaft pillkade waheaegade järele. Tema õpetus ei sisalda midagi jumalawastast ja sellepärast Room kawatseb anda temale täieliku kõnewabaduse, mida õigustab ka tema senine ülewälpidamine. Herodes naeratas minu kõne peale tagedalt ja lahkus minust pillkawa terwitusega.

Juutide suur paasapäha oli ligidal ja seda wõimalust tahtsid ülemad seisused kasutada, et suruda minu juures läbi oma ülekohtust nõudmist. Linn oli täidetud rahwahulgaga, kes kõik nõudsid armutult Natšareenlase surma. Minu salakuulajad töid mulle teate, et preestrid kulutawad rahwa mäsule kihutamiseks isegi templi warandusi. Sõdaoht muutus wäljakannatamatuks. Ma kirjutasin uuesti Süüria maawalitsejale, et ta saadaks mulle abiks sada jalawäe üksust ja sama palju ratsanikke, kuid tema lükkas minu palwe ka seekord tagasi. Ma nägin selgesti, et olen ühes käputäie wanade sõduritega liiga nõrk mäsju mahajurumiseks ja sellepärast ei jäänud mul järele muud walikut kui oodata tegewusetult sündmuste käiku. Meeletud juudid wangistasid Jeesuse ja mäsuline rahwahulk, kes sugugi ei kartnud walitsuswõimu ja ühes oma juhtidega uskus, et ma olen salakawalatel põhjustel Jeesuse poolehoidja, töi tema minu ette ja mõirgas wahetpidamatult: „Löö tema risti! Löö tema risti!“

Kolm wägewat erakonda olid ühinenud Jeesuse wastu. Esiteks Herodese selts, siis saduserid, kellede mäsuline olek oli tingitud kahest asjaolust: nad olid tüdinenud roomlaste ikkest ja wihtasid Natšareenlast. Nad ei suutnud mulle iialgi andestada seda saatuslikku ekstitust, et ma sõitsin nende pühase linna sõjawäe saatel, kes kandsid lippe Rooma wappidega. Kuid see jumalateotus, nagu nad nimetasid seda sündmust, oli neile ainult ettekäändeks alamrahwa poolehoiu wõitmisel. Tegelikult täitis wiha nende südant hoopis teisel põhjusel. Ma panin neile nimelt ette kulutada osa templi hiiglawarandusest üldkaulikkude ehitiste püstitamiseks. Minu ettepanekule nad wastasid ainult tagedate nägudega. Kolmas erakond, wariserid, olid Jeesuse kõige wihasemad waenlased. Nemad olid pidanud kannatama kibedusega neid walusaid etteheiteid, mis Natšareenlane kolme aasta jooksul igal parajal wõimalusel neile otse suu

fisse waljult wälja ütles. Siiga nõrgad ja arad selleks, et ise-
seiswalt teotseda, ühinesid nad saduseridega ja Herodesse seltsiga
ning olid nende eeswõttelejateks ja wihale kihutajateks.

Nende kolme erakonna kõrwal tuli mul wõidelda weel
harimata ja jultunud rahwahulgaga, kes on alati walmis rahu-
tustest oja wõtma, et igasugustest korratustest ja segadustest omale
kasu saada. Jeesus weeti alguses ülempreestri juurde ja mõisteti
seal tema kohtu poolt surma. Nüüd aga sündis, et ülempreester
Kaiwas tahtis näidata minu wastu üles pilkawat alandust.
Ta saatis oma wangi minu juurde, et ma tema otsuse kinni-
taksin ja täide saadaksin. Mina wastasin talle, et kuna Jeesus
on kalilealane, siis kuulub tema üle kohtumõistmine Herodesse
wõimupiirkonda. See kawal paindlane aga mängis samuti
filmakirjalikult allahetmiste ja kinnitas pühalikult, et tema arwab
siiski paremaks anda asja lõpuliikku lahendamist keisri asewaliti-
seja hoolets. Nii ta andis siis selle mehe saatuse otsustamise
minu kätte.

Warsti oli minu loss nagu waenlastest ümber piiratud
kindlus ja mäsfuliste arw kaswas iga filmapilguga suuremaks.
Jeruusalemm oli ujutatud üle metsikute mägestiku elanikkudega.
Paistis nagu woolaksid kõik Judaea elanikud pühasse linna.

Ma wõtsin omale naiseks ühe Gauli rahwusest tüdrukut,
kes ütles, et tema wõib näha tulewikku. Nüüd heitis ta enna-
nuttes minu jalgade ette ja hüüdis: „Soia enna-
st, ära tee paha sellele mehele, sest ta on püha! Wiimasel ööl
ma nägin teda imelikus nägemuses. Ta kõndis wee peal, ta
lendas tuule tiibadel, ta kõneles äitesega ja mere kohinaga, kõik
asjad olid tema meelewilla all ja kuulasid tema sõna. Waata!
Kiirejoosuline weeaja Riidroni orus on muutunud wereks ja
keisri kujud on nagu pimedusse mäsfitud. Saalitoa sambad
on kadunud ja päike on kaetud leinalooriga nagu eksinud Westa
neitsi, kes on maetud elusalt hauda. O Pilatus, õnnetus ootab
sind, kui sa ei kuule oma naise palwet! Ühwarda neid Rooma
senati wihaga ja keisri sõjawägede karistusega.“

Sel ajal, kui minu naine alles rääkis, hoigas wägew
marmortrepp hiigla inimhulga raskuse all. Natfareenlane toodi
tagasi minu juurde. Ma läksin oma ihukaitsewäe saatel kohtu-
kotta ja küsisin rahwalt karedal toonil: „Mida teie tahate?“
Nemad wastasid: „Natfareenlaste surma!“ — „Misuguse kuri-
teo pärast?“ — „Ta teotab Jumalat, kuulutab ette templi
häwitamist ja nimetab iseennast Jumala Pojaks, Messiasaks,
Juuda rahwa kuningaks!“

Kuulates ära need süüdistused, ma ütlesin: „Rooma seadused ei karista niisuguseid süütegusid surmaga.“

„Löö tema risti! Löö tema risti!“ mõirgas järeleandmatu alamrahwas. Halastamatu rahwahulga kisa pani kogu lossi wärisema kuni alusmüürini. Suure hulga keskel paistis olewat ainult üks rahulik inimene ja see oli Natsareenlane. Ma nägin palju waewa, et päästa teda werejanuliste tagakiusajate käest, aga kõik minu katsed jäid tagajärjeta. Sel filmapilgul tuli mulle meelde üks korraldus, mis paistis mulle ainufese abinõuna tema elu päästmiseks. Ma käskisin Natsareenlast piitsutada. Siis käskisin tuua weenõu ja pesin rahwahulga ees puhtaks oma käed, millise teoga tahtsin näidata, et mina olen süütu selle karistuse pärast. Uga kõik oli asjata! Matud inimloomad janunesid tema elu järele.

Meie riigi ühiskondlikus elus on mul olnud sagedasti wõimalusi waadelda suurte rahwahulkade kirglikkust, kuid ma ei wõi midagi wõrrelda käesolewa läbielamusega. Wõib tõesti öelda, et sel filmapilgul olid kõik Saadese (surnute riigi) tondid kogunenud Jeruusalemma. Rahwahulk ei paistnud enam käiwat jalgadel, waid ta roomas ja pöörles nagu oleks ta koosnenud üksikuteft lüüdest. Rahwameri liikus elawate lainetena edasi-tagasi kohtukoja ukse juureft kuni Siioni mäeni; sealjuures täitis õhku säärane hirmus kisa, kära ja mõirgamine, millist pole olnud kuulda isegi Banoonia mäsu ajal, rääkimata weel harilikudest rahutustest.

Kuuendal tunnil tumenes walgus ja taewas muutus pimedaks nagu suure Julius Caesari surmapäewal. Mina, ühe mäsfulise prowintsi walitseja, toetusin nõrgalt ühe kohtusaali samba najale ja waatlesin hirmuga seda kohutawat pimedust. Need metsikud kuradid wedasid ilmsüütu Natsareenlase huffamise paigale. Kõik minu ümbruskond oli nagu surnud. Jeruusalemm oli sülitanud oma elanikud wälja Matuste wärawa kaudu, mis wiib Bealae asemele. Minu hinge waldas tühjuse ja trööstimatu leina tunne. Minu ihufaitsewägi oli liitunud teiste sõduritega, et koos nendega moodustada nõrka warju walitsuswõimust, mis hoiaks meeletu rahwa enam-wähem korralikkuse piirides. Ma olin jätud üksinda ja minu südametunnistus ütles mulle selgesti, et see, mis praegu sünnib, kuulub ennem jumalate kui inimeste ajalukku.

Kolgatalt kuuldus wali hüüe, mille tuul kandis minu kõrwu. See hääl teatas surmawõitluseft, mille sarnast surelikud filmad ja kõrwad pole üalgi näinud ega kuulnud. Mustad

pilwed lastufid alla funi templi katufeni ja laotafid end laiali üle terwe linna, mäsfides fõite nagu tumedasse furnaloori. Märgid taewa ja maa peal olid nii hirmsad, et nägija Aropagita olewat hiiudnud: „Praegu kannatab kas maailma Looja wõi lähed hukka terwe loodus.“

Dhtul ma wistafin endale mantli ümber ja sammufin alla linna, Kolgata wärawate juurde. Rahwahulk ruttas tagasi koju. Inimesed olid ifka weel ärritatud, kuid nad paistfid olewat ka nukrad, waifsemad ja nagu meeltheitjad. Kõifimus, kelle poolt olid need märgid, täitis nende südant hirmuga ja südame-tunnistufe piinaga. Ma nägin ka oma wäikeft rooma sõdurite falka minuft kurwana mööda ruttawat. Lipufandja oli oma kotta mäsfunud loorisfe kurbufe ja leina märgiks ning ma kuulfin, kuidas mõningad sõdurid rääkfid wõõrastawaid sõnu, milledeft mina ometi targemaks ei muutunud. Teifed jälle rääkfid niifugusteft imeasjadest, mille farnased on aidanud jumalate abiga roomlafi mitu korda wõitjateks jääda. Meeste ja naiste grupid jäid mõnikord peatuma ja waatafid kartlikult tagasi Kolgata mäele, oodates näha seal uut kohutawat imetegu.

Ma pöörafin kurwalt ja endasse füwenenult tagasi oma lossi. Astudes üles mööda treppi, mida weelgi katsid Naatsareenlase were plekid, ma filmafin kummardajat wanameest ja tema selja taga pifarates naifi. Mees wiskas end minu jalgade ette ja nuttis fibedasti. Ma olen alati tundnud walu, kui näen nutwat wana meest. „Jsa,“ küfifin ma lahkesti, „kes ja oled ja mis on sinu palwe?“

„Minu nimi on Joofep Arimatiaft,“ ütles tema, „ja ma olen tulnud, et paluda sinult luba Naatsareeti Jeesufe matmiseks.“ — „Sinu palwe on wastu wõetud,“ ütlesin ma ja andfin Mau-liusele käfu wõtta kaasa mõned sõdurid ja minna ühes Joofepiga selleks, et olla abiks ristilt mahawõtmise juures ja tarbekorral kaitsta furnukeha, kui juudid tahawad teda teotada.

Sõpuks jäi mulle weel kohustus teatada ka sinule selleft kahetsemisewäärt fiindmuseft. Ma kirjutasin selle kirja õo jookful, mis järgnes sellele kurwale päewale ja lõpetafin oma aruande koidu ajal. —

Sel filmapilgul ma kuulfin nagu farwede häält, mis mängifid „Jahi jumalannat“ — Diaana marsfi. Ma pöörafin filmad Caesari wärawa poole ja nägin seal üht rühma sõdureid linna marsfiwat. Raugemal kõlafid weelgi wahwad „Caesari marsfi“ helid. See oli igatsetud abiwägi, mis koosnes 2000 walitud sõjawäe üksuseft. Mehed olid kiiresti marsfinud terwe õo,

et jõuda kohale õigel ajal. — „See oli otsustatud jumalate poolt,“ hüüdsin mina käsi ringutades, „et see suur ülekohus pidi sündima ja et sõjawägi, mis oli tarwiline eilse sündmuse ärahoidmiseks, alles täna kohale jõuab. Karm saatus, kui halastamatult sa sagedasti mängid surelikkude eluga! See ütetus oli liiga tõsi, mis Natsareenlane hüüdis wiimast korda kõiki liikmeid sirutades: „See on lõpetatud!“ —

Uus kohtuotsus Jeesuse üle.

Ligi kakstuhat aastat on möödunud sellest dubsest sündmusest, mil Juuda rahwas lõi risti Jeesuse Kristuse, oma Jumala Poja ja Dünistegija. Juudid lootsid wististi seekord, et Jeesuse nimi ja õpetus ühes Tema surmaga jäljetult ununeb inimeste meelest. Aga sündis just wastupidi nende ootustele. Mida kaugemale jõuti Jeesuse surmaajast, seda suuremaks kaswas inimeste huwi Tema wastu, ja praegu, umbes kahtetuhanda aasta pärast, särab JESUS nime selgemalt kui ialgi enne terve maailma rahwaste waimusilmade ees. Tuhanded inimesed Hiinas, Indias ja Aafrika neegrite hulgas on tutwunenud Jeesusega ja Tema on saanud nende seas eluwäeks. Juudid on seni ikka sulgenud oma südamed Jeesusele ja ei ole tahtnud Teda tunnustada oma tõotatud Messiasjeks. Müüid aga kostab meie kõrwu ikka rohkem ja rohkem teateid, et ka Juuda rahwa laiades hullkades huwi Jeesuse wastu ikka suuremaks kaswab. See nähtus on igatahes üks tähtsaimaid ajamärke.

Thomas M. Chalmer kirjutas mõne aasta eest oma ajakirjas „The Jewish Missionary Magazine,“ et juutidel on kawatsus kutsuda kokku Jeruusalemma Süneedriumi ehk Juuda rahwa Suur-kohtu, milles tuleks kõige esiteks uuesti arutusele Jeesuse Kristuse hukkamõistmise otsus.

Süneedrium oli wanade juutide kõrgeim kohus, mis oma alguse Salmudi järele olewat saanud Moosese poolt asutatud 70 liikmelisest nõukogust. Tegelikult aga tunneb ajalugu seda asutist alles Makabeide ajast alates. Süneedriumil oli 71 liiget, kellede hulgas oli palju kirjatundjaid, wariseere, üldse kõrgemate seisuste esindajaid. Esimehe kohuseid täitis ülempreester. Süneedriumi ülesanne oli mõista kohtu eriti usuasjus, nagu: pillkamises, usust loobumises ja waleõpetustes. Süneedrium andis ka Jeesuse ja Tema õpetuse kohta oma hukkamõistwa otsuse.

28. aprillil 1929. aastal ilmus „The Rocky Mountain News'is“ üleskutse, milles paluti juute tulla kokku Salomon Swayderi juurde, et pidada seal läbirääkimisi seltsi asutamise pärast, mille ülesanne oleks Jisraeli rahwa waimuliku elu arendamine.

Selle seltsi esindaja pidi siis minema Jeruusalemma ja seal wendadega nõu pidama, kuidas saata wälja ühist üleskutset terve maailma juutidele, et nad kutsuksid Jeruusalemma kokku Suur-kohtu ehk Süneedriumi, selleks et uuesti arutada seda otsust, mille tegi Jeesuse üle temaaegne Süneedrium.

Süneedriumi kokkukutsumine on saanud juutidele wõimalikuks alles pärast Palestiina langemist Inglismaa ülemwalitsuse alla. Kristlik maailm on juute juba ligi kakstuhat aastat wäljult süüdistanud selle südametu weretöö pärast ja Jisraeli lapsed on nende süüdistuste ees pidanud ikka waikima. Nendel ei olnud seni mingit wõimalust Jeesuse küsimuse

põhjalikuts arutamiseks, sest ei olnud kohta, kuhu nad oleksid võinud tulla kokku ühisele nõupidamisele. Ja kõitide rahwaste jekka laiaki pillatud wäitesed juutide hulgateised ei julgenud seda tähtjat küsimust omapead lahendada.

„Sellepärast,“ kirjutab Siineedriumi kokkukutsumise mõtte algataja mr. Swayder oma üleskutses: „kogunegem Pühasse linna Jeruusalemma ja wõtkem uuesti arutuse alla otsus, millega omal ajal mõisteti hukka Jeesus Kristus. Kutsugem kõitidest kirikuteist ja organisatsioonidest haritud kristlasi esitama wäiteid ja tunnistusi. Uurigem hooljasti tõstiasju ja töötagem kõik selleks, et ilmuks nähtawale puhas tõde. Kui meie esiwanemad effisid ja mitteõiglasest kohtuotsuses süüalused on, siis tunnistagu Suurkohus kartmatult nende effistust, ja meie kõik tahame paluda Jumalalt andeksandmist. Sehtagu tõsine ja jumalik otsus kõigist järeldustist hoolimata.“

Nüüd loeme ajakirjandusest rõõmuga, et see üleskutsje on andnud tagajärgi. 25. juulil 1931. aastal astus teatud kohus kokku ja tema töö tulemustest teatas telegraaf järgmist:

Jeruusalemm, 25. juulil. Nagu juba warem teatatud algas täna kohtu istang, millel wõeti uuesti arutusele Jeesuse Kristuse surmamõistmise otsus.

Punkt kell 14 oli suur kohtusaal nii rahwaga täidetud, et oli tarwis kutsuda wälja wahtkonda uute juurdetulijate tagastõrjumiseks. Kohtu istanguist olid kutsutud wõtma osa paljud wälismaade tuntumad õigusteadlased. Kohtunikudeks olid juudi rahwuse tähtsamad mehed, kes olid walmis kõige piinlikuma täpsusega uurima seda wiga, mis oli tehtud lahetuhande aasta eest Jeesuse Kristuse surmamõistmise otsuses.

Kohtu eesistujaks oli dr. Beldeisfel, üks tähtsamaid juudi õigusteadlasi. Raitsja kohustused wõttis endale adwokaat Reichswaer, kuna süüdistaja kohale asus dr. Blandeisler. Kohtu istang algas kell 14.30, ja eesistuja andis sõna süüdistajale, kes oma toolilt üles tõusis ja süüdistusakti awas, milles oli tuhat lehekülge tihedat masinakirja.

Tema näitas, et omaaegne kohus püüdis Jeesuse hukkamõistmisega ainult õigust jalule seada, sest sel ajal ei näinud Temas weel keegi Jumalat, wälja arwatud ainult Tema wäitesed õpilased. Tema oli kahjulik olewale feltkonnale, sest paljud selleaegsed inimesed waatafid Temale kui kardetawale mässajale, kes kogus enda ümber isikuid, et nende abil seadusliku korra ja walitsuse wastu wõidelda. Peale selle ta õpetas weel senikuulmatut usuõpetust, mis käis risti wastu selleaegsele üldisele ilmawaatele. Süüdistaja jatkas oma kõnet kirgliku tulidusega, tuues ette oma dokumentide hulgast mitmesuguseid hukkamõistwaid tõendusid Jeesuse wastu. Oma nelja tunni pikkuse kõne lõpul ta palus Suurkohut endist otsust kinnitada, sest selles wäljendub terwemõistuslik ja riiklikult kohusetruu õiglus.

Süüdistuskõne järele kuulutas kohus 20 minutilise wahaja.

Kui kohus jälle oma tööd algas, teatas eesistuja, et sõna on kaitsjal advokaat Reichswaeril. Kaitsja tõusis püsti ja saalis tekkis filmapilk pinew hauawaitus. Tema ütles, et ta saab tõestama, et kahetuhanda aasta eest tehtud otsus on ülekõhtune. Jeesus Kristus on üks lugematuteft kohtu ekstituste ohwiteft. Kaitsja näitas, et Jeesust ei oleks kohtitud hukka mõista, sest Tema ei olnud mingit kuritegu korda saanud. Tema õpetas inimestele usku, mis toob pääsemise pattudeft, ja ainult selleaegsed inimesed, keda pimestas piiritu enesearmastus, ei tahtnud Teda tunnustada. Jeesust Kristust ei wõidud süüdistada, et Ta oleks üle astunud ühestki seaduseft, ja selle tõendusets peab tuletatama meelde Pilatust, kes Jeesuse süütuft tundes rahwa ees käsi pesi ja ainult wägiwalla sunnil Jeesuse wälja andis kättemaksumulisele rahwahulgale. Kaitsja jatkas oma kõnet waimustatult ja usumapanewalt ning palus wannutatud mehi, mitte olla enesearmastajad ja mitte ohwerdada riigi huwides oma südametunnistuse häält. Lõpuks ta juhtis kõikide tähelepanu sellele, et omal ajal kurjategijana hukka mõistetud Jeesus asub nüüd taewas ja Ta on walmis andeks andma igale ühele tema ekstitust, kes seda aga tunneb ja kahetsseb. Kõigi olemasolewate andmete järele Tema oli süütu ja sellepärast tunnistagu kohus kartmatult oma ekstitust. Kaitskõne kestis wiis tundi.

Nüüd tõusid wannutatud mehed üles ja läksid nendele määratud kõrwalruumi, et pidada seal nõu kohtuotsuse üle. Kui kohus jälle saali tuli, luges eesistuja ette järgmise otsuse:

„Nelja häälega poolt, üks wastu on omal ajal hukka mõistetud Jeesus Kristus nüüd jälle õigeks mõistetud. Tema täielik süütus on tõestatud, nii et Tema hukkamõistmine on üks kurwemateft ekstitustest inimsoo ajalooft. Jumala karistus on seni Jisraeli rahwa peal, kuni ta kord wabaneb oma süüft.“

Õigeksmõistew kohtuotsus wõeti koosolijate poolt wastu rõõmuühisketega, mille järele rahwahulk waitseft laiali walgus, et seda rõõmusõnumit, mida kõik maailm ootas hinge kinni pidades, igale poole laiali laotada. —

Siin näeme selgesti, kuidas ifegi kõrgesti haritud juudid kardawad Jumala wiha ja karistust, ning püüawad seda oma rahwa pealt eemale pöörata. Kui wähe aga meie, kristlased, seda praegu arwesse wõtame.

Kõigele sellele mõeldes, mis on öeldud eelpool, peame tulema kindlale weendumusele, et on jõudnud ligi aeg, mil

lähed täide prohvet Sakaria ettekuulutus, mis on kirjutatud tema raamatu 12. ptk. 10. salmis: „Nemad wõtawad waadata minu peale, kelle nad on läbi pistnud.“

Jeesuse õigeksmõistmisel on weel see tähtsus, et nüüd juutidel on juriidiline õigus waadata Jeesusele kui süütule inimesele ja see walmistab nende juures kindlasti teed, et nad Tema, kui oma töötatud Messiase, wastu wõtawad. Jah, kõik sündmused näitawad, et Isand warsti tuleb! Olgem walmis Temale rõõmuga wastu minema.

Soiatusmärgid taewa peal.

Londonist teatatakse 10. juunil 1931. a., et seal pandi tähele esmaspäewa õhtul kell 10,21 imelikku loodusnähtust. Mingisugune haruldajelt selge punane walgus, mida inimesed pidasid „punafeks ristiks“ wõi punafeks hiiglarafetiks, seisis neli tuni wiis sekundit liikumatult õhtutaewal ja kadus siis jama järsku nagu oli ilmunud.

Stavangeris, Norras, ilmus taewale väga tähelepanuwääriline nägemus. Üks paljudest nägijatest jutustab järgmist: — Lääne poolt tõusis suur must pilw, mis läks punafeks nagu tuli ja tõmbus looga sarnafeks, millele olid kirjutatud järgmised sõnad: „Pöörake ümber! Jeesus tuleb warsti!“ Selle järele ilmus taewale ingel suurte walgete tiibadega. Tema kõrwal nähti suurt risti, mille all seisis sõna: „Aamen!“ Algujes oli ilm walge, aga warsti jõudis kätte pimedus, sest suur pilw peitis kõik endasje. Nägemus tegi meid väga rahutuks. — Stavangeri õhtulehest.

Rootsimaal ilmus kolmesajale inimesele, kes läksid koju palwetoosolekult, juur käsi, mis näitas taewale kirjutatud sõnu: „Waata, mina tulen nobedasti!“

Teine sarnane juhtumine Indias, Bombay linnast: Ühes misjonijaotuses elawad sada tütarlast pidasid õhtul tänawakoosolekut ja nägid taewa peal hiigla poolringi, millele oli kirjutatud tuliste tähtedega: „Jeesus tuleb warsti!“

Reegi india misjonär kirjutab: Ühel õhtul, kui kats tütarlast palusid, ilmusid ja kadusid uuesti taewa peal sõnad: „Õõpp! — Mina tulen warsti!“

Reegi daam Providence'is sõitis päikese loojamineku ajal elektrirongis koju poole. Järsku peatas rongijuht sõidu ja hüüdis: „Waadake, waadake!“ Wagunis oli palju inimesi. Meie kõik nägime läänepoolsel taewal puusadest saadit nähtawat mehetaju. Tema käed olid laiaili sirutatud ja ta pea ümber kiirgas walguskuma. Tema filmadel oli niisugune tõsine pilk, et wagunis tekkis pühalik waitus. Ma kuulsin, kuidas kats reisirat rääkisid: „Wõib olla on õigus neil inimestel, kes ootawad Jeesuse jälletulemist.“ See daam, kes seda jutustab, puutus kokku kellegi politseimikuga ja rääkis ka temale sellest loost. Politseinik wastas: — Mina olin ühel

hommikul kella kolme paiku wahipostil ja nägin selgesti inimese kätt sõn-
dega: „Teie peate uuesti sündima!“ —

*

New - Yorgist teatatakse: Dr. Klein ärkas öösel üles ja märkas
ebaharilikult heledat tähte. Natuke eemal sellest ta nägi risti, mille üts
külj läikis nagu hõbe, kuid teine oli punane. Risti kohal seisis tähtedest
kroon. Dr. Klein äratas kogu oma perekonna üles ja nad waatlesid seda
huwitawat loodusnähtust kella neljani hommikul.

*

Wacott'ist kirjutab keegi: Ma ärkasin sügawast unest ja nägin taewa
peal asju, mida ma üialgi ei suuda unustada. Kuu alumine osa oli must
nagu tint ja selgesti taewa küljest lahti. Kuu ülemisest osast aga tulid
välja lõdnamavad tuleleegid ja paksud mustad suitsusambad, mis paisisid
wäga hirmsatena. See sündmus on minu arwates wiimsepäewa märk.

*

San Jose's Kalfornias seisis keegi naine oma toas. Korruga ta
nägi taewa peal risti ja kutsus kofku terwe oma perekonna. Minult mõned
perekonnaliikmed olid ümberpööratud, kuid kõiki neid waldas hirmnutunne.

*

„Morning Post“ kirjutab 5. juunil 1931. a.: Eile õhtul ilmus
Londoni kohale saladuslik walguslook, mis sarnanes witerkaarele. Seda
wõis näha peaaegu kaks tundi.

„Ma ei ole näinud üialgi warem midagi sarnast,“ ütles dr. Whipple,
New tähetorni juhataja ühele ajakirjanikule. „Ma waatlesin seda hiigla-
looka oma korteris Chiswick'is. Ta ulatus üle terwe taewawõlwi põhja-
ida sibiis ja oli nagu tirkliga tõmmatud. Ma ei suuda mõista seda
nähtust, olgu siis, et see oli mõne hiigawa meeteori läbibistatud tee.“

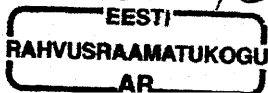
*

„The Advent Witness“ lisab siia juurde: Üle terwe maailma lähed
ikka suuremaks tulewate sündmuste etteaimdus. Ajalehed on mitu korda
teatanud märkidest, mis on nähtud taewa peal. Ja need märgid on nii-
sugused, milledest Piilha Kiri ütleb, et nad kuulutawad ette Isanda peatset
tulemist.

„Kristlik Raitsja“ kirjastus.

R. Mattieseni trükitoda o-ü., Tartu 1933.

1-98-70

HIND 15 SENTI.